

Ο ρόλος της γυναίκας στην ένορειακή ζωή της Έκκλησίας-Ευθύνες και δικαιώματα

Της Αικατερίνης Καρκαλά-Ζορμπά
Θεολόγου-Φιλολόγου, Συν-Προέδρου του
Οικουμενικού Φόρουμ
Χριστιανών Γυναικών της Εύρώπης

Ήσαν δέ και γυναῖκες..., αἱ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ..." (Μάρκ. 15,40-41).

Ἄν θέλει κανεὶς νὰ ἀναφερθεῖ στὸν σημαντικὸ ρόλο τῶν γυναικῶν στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, στὸ λατρευτικὸ καὶ φιλανθρωπικὸ της γίνεσθαι, σίγουρα δὲν εἶναι ἀρκετὸ ἓνα ἄρθρο λίγων σελίδων.

Ὁ ρόλος τῆς γυναίκας εἶναι διαφορετικὸς στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ διαφορετικὸς στὴν Δυτικὴ Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀμερικὴ. Ὅμως, ἂν καὶ ἡ θέση καὶ ὁ ρόλος της δὲν εἶναι παντοῦ ὁ ἴδιος, ἡ συμμετοχὴ της στὴ ζωή καὶ στὶς ευθύνες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὑπαρκτὴ καὶ αἰσθητὴ. Μποροῦμε, ὅμως, νὰ μιλοῦμε γιὰ δικαιώματα τῆς γυναίκας μέσα στὰ πλαίσια τῆς ένορειακῆς δραστηριότητάς της; Πόσο θὰ διαρκέσει ἀκόμα ἡ έθελοντικὴ προσφορὰ τῶν γυναικῶν στὴν ένορία μας; Αὐτὰ εἶναι κάποια βασικὰ έρωτήματα πού θὰ θέλαμε νὰ ἀναπτύξουμε μέ συντομία στὸ κείμενο αὐτό.

Πολλές γυναῖκες σήμερα σπουδάζουν θεολογία, ἐνῶ παράλληλα ἔχουν ἀναπτυχθεῖ νέα διακονήματα στὴν Ἐκκλησία, κυρίως στὶς χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου ὄλο καὶ πῖο πολλές γυναῖκες βρίσκονται σέ διοικητικὲς θέσεις. Ἀλλὰ καὶ στὴν Ἑλλάδα, οἱ γυναῖκες δραστηριοποιοῦνται ὄχι μόνο στὰ φιλανθρωπικὰ ἔργα καὶ στὰ ένορειακά συμβούλια, ἀλλὰ καὶ σέ ἄλλες διοικητικὲς θέσεις τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων καὶ τῶν ένορειακῶν έπιτροπῶν. Σέ πολλές Μητροπόλεις λειτουργοῦν Πνευματικὰ Κέντρα, στὰ ὅποια ἐργάζονται κατ' ἀποκλειστικότητα γυναῖκες, φροντίζοντας γιὰ τοὺς ἀπόρους, φτωχοὺς, ἀνήμπορους καὶ ἠλικιωμένους ένορίτες. Σέ ἄλλες περιοχές οἱ γυναῖκες δραστηριοποιοῦνται σέ ένορειακοὺς Συλλόγους, σέ κύκλους μελέτης τῆς Ἁγίας Γραφῆς, κλπ.

Ἐπάρχουν ὅμως τομεῖς, ὅπου οἱ γυναῖκες ἔχουν ἀποκτήσει σοβαρὴ δράση καὶ ἔχουν διακριθεῖ ἰδιαίτερως. Τέτοιοι τομεῖς εἶναι:

α) Κατηχητικὸ καὶ διδακτικὸ ἔργο. Ἦδη μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ γυναῖκα ἔχει καταξιωθεῖ στὸ κατηχητικὸ ἔργο τῆς ένορίας. Μέ χαρὰ βλέπουμε σήμερα σέ πολλές ένορίες αὐτὸ τὸ ἔργο νὰ βρίσκει συνεχιστές καὶ στὶς νεαρές κοπέλες. Στὸ διδακτικὸ ἔργο, ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν πού ἐγγράφονται καὶ φοιτοῦν στὶς Θεολογικὲς καὶ Ποιμαντικὲς Σχολές τῶν Πανεπιστημίων τῆς χώρας μας εἶναι πάνω ἀπὸ τὸ 55% τοῦ συνόλου τῶν σπουδαστῶν. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι πάνω ἀπὸ τοὺς μισοὺς καθηγητές θεολόγους τῆς δευτεροβάθμιας ἐκπαίδευσης εἶναι γυναῖκες.

Ἐπίσης, σημαντικὸς εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν οἱ ὅποτες ἐγγράφονται στὸ μεταπτυχιακὸ καὶ διδακτορικὸ κύκλο σπουδῶν καὶ συμμετέχουν στὴν θεολογικὴ ἔρευνα. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν εἶναι οὔτε καθαρὰ ἑλληνικὸ, οὔτε καὶ ἀποκλειστικὰ ὀρθόδοξο. Ἡ ὑπαρξη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐταιρείας Γυναικῶν στὴν Θεολογικὴ Ἐρευνα, στὴν ὅποια μετέχουν καὶ ὀρθόδοξες γυναῖκες, ἀποδεικνύει τὸ ἀντίθετο. Ἀκόμα ἀξίζει νὰ σημειώσουμε ὅτι ἔχουμε καὶ γυναῖκες καθηγήτριες στὶς Θεολογικὲς μας Σχολές.

β) Διακονικὸ καὶ λειτουργικὸ ἔργο. Πολλές γυναῖκες συμμετέχουν στὴν λειτουργικὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ὡς πρεσβυτέρες, ὅπου καλοῦνται νὰ συμπαρίστανται στὴν διακονία τῶν συζύγων τους ἱερέων, εἴτε ὡς μοναχές. Δέν μποροῦμε νὰ ἀναφερθοῦμε δυστυχῶς (ὄχι ἀκόμα) στὴν προσφορὰ τῶν διακονισσῶν, γιατί αὐτὸς ὁ θεσμὸς δέν ἔχει ἀναβιώσει πλήρως στὶς ἡμέρες μας. Θὰ μποροῦσε νὰ εἶχε δοθεῖ ἡ εὐκαιρία σέ γυναῖκες μέσα ἀπὸ τὸ θεσμό αὐτό, χωρὶς νὰ ὑποβιάσουμε τὸ ἔργο τῶν ἄλλων διακονημάτων, νὰ διακονήσουν πλήρως τὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ βοηθήσουν ἔτσι στὴν ἀναγέννηση τοῦ γυναικείου μοναχικοῦ καὶ ένορειακοῦ βίου.

Σίγουρα ἡ ἀναβίωση τοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν σήμερα θὰ πάρει ἄλλες διαστάσεις. Δέν πρόκειται γιὰ τὴν

"μυστηριακή" ή "ειδική" ιερωσύνη, αλλά για την κοινωνική προέκταση του λειτουργήματος του διακόνου. Ακόμα θά μπορούσε να τονισθεί ή ειδική προσφορά των γυναικών στην ένορία. Μάλιστα στο Πανορθόδοξο Συνέδριο της Ρόδου είχε υπογραμμισθεί, μεταξύ άλλων, ή ανάγκη και ή επιθυμία να επιτραπεί στις γυναίκες να εισέλθουν στους "κατωτέρους βαθμούς" του υποδιακόνου, του αναγνώστου, του ψάλτου, του διδασκάλου.... χωρίς να αποκλείονται και νέες τάξεις τις όποιες θά θεωρεί αναγκαίες ή Έκκλησία.

Γιά τις πρεσβυτέρες, να προσθέσουμε ακόμη ότι καλούνται να μετάσχουν ενεργά στο κατηχητικό και φιλανθρωπικό έργο της ένορίας και ότι δικαιολογημένα θεωρούνται ως τό "δεξί" χέρι του ιερέα. Ακόμη, ή προετοιμασία του ιεροῦ ναοῦ και της Θείας Λειτουργίας πολλές φορές βρίσκεται και στην δική τους άρμοδιότητα, συντονίζοντας τό έργο των νεωκόρων, πού και αυτοί τις περισσότερες φορές είναι γυναίκες.

γ) Φιλανθρωπικό και κοινωνικό έργο. Όλοι γνωρίζουμε και αναγνωρίζουμε την προσφορά των Φιλοπτώχων Ταμείων για την ενίσχυση του κοινωνικού έργου της ένορίας. Μάλιστα, τό έργο αυτό έχει γίνει πιά θεσμός για πάρα πολλές ένορίες στην Ελλάδα και στην διασπορά. Στα ένοριακά συμβούλια όλο και πιά πολλές γυναίκες συμμετέχουν ως ενεργά μέλη, διενεργούν έράνους, έτοιμάζουν εκθέσεις και λαχειοφόρους, αποφασίζουν μαζί μέ τους άνδρες-λαϊκούς της ένορίας και τους κληρικούς για τό φιλανθρωπικό και κοινωνικό έργο της ένορίας.

Θεωρείται αυτόνοητο οί γυναίκες να προσφέρουν και να δαπανούν τον πολύτιμο ελεύθερο χρόνο τους στο έργο της ένορίας. Όμως, πολλά από τά "αυτόνοητα" ίσως να πάψουν κάποια στιγμή να υπάρχουν. Κι αυτό γιατί και οί γυναίκες εργάζονται, έχουν πολλές και ποικίλες κοινωνικές δραστηριότητες, και θά πρέπει ή Έκκλησία να βρει τρόπο να επιστρατεύσει και πάλι νέες γυναίκες, οί όποιες θά θελήσουν να διακονήσουν είτε μέσα από τά ήδη υπάρχοντα διακονήματα, είτε μέσα από έναν "ειδικό καθορισμό ρόλων". Η γυναίκα καλείται να αναλάβει μία νέα αποστολή, ή όποία ύφίσταται στην αναδιοργάνωση του ένοριακού έργου, μόνη έλπίδα ίσως για την επιβίωση της κοινωνίας μας.

δ) Ο ρόλος της γυναίκας στά πλαίσια της οικουμενικής κίνησης. Τά τελευταία 30 χρόνια, ή Όρθόδοξος Έκκλησία προσπάθησε να απαντήσει σε πολλά έρωτήματα πού της τέθηκαν κυρίως από τό ευρύτερο οικουμενικό περιβάλλον. Τό βασικότερο ίσως έρώτημα ήταν αυτό της χειροτονίας των γυναικών. Έτσι, μέ πρωτοβουλίες της Έκκλησίας διοργανώθηκαν σημαντικά Συνέδρια. Ενδεικτικά σημειώνουμε την Πρώτη Διεθνή Διάσκεψη Όρθοδόξων Γυναικών στην Ίερά Μονή της Αγάπιας στην Ρουμανία, τό 1976, μέ θέμα "Όρθόδοξες γυναίκες, ο ρόλος και ή συμμετοχή τους στην Όρθόδοξη Έκκλησία", τό Διορθόδοξο Θεολογικό Συνέδριο στη Ρόδο, τό 1988, μέ θέμα "Η θέσις της γυναικός εν τη Όρθοδόξω Έκκλησία και τά περι χειροτονίας των γυναικών" (Έκδ. Τέρτιος, Κατερίνη, 1994), τά δύο μεγάλα Συνέδρια στη Δαμασκό (1996) και στην Κωνσταντινούπολη (1997) μέ θέμα "Διακρίνοντας τά σημεία των καιρών" (βλ. Orthodox Women Speak, WCG, Publ. Geneva, 1999).

Σέ όλες αυτές τις συναντήσεις τονίσθηκε ή ανάγκη αναβίωσης του θεσμοῦ των διακονιστών, ή αξιοποίηση των θεολόγων-γυναικών στο ένοριακό έργο, ή πληρέστερη συμμετοχή γυναικών στα ένοριακά, εκκλησιαστικά συμβούλια, ή αποστολή γυναικών σε τοπικές, έθνικές και διεθνείς συναντήσεις, ή υποστήριξη της επιστημονικής έρευνας και του συγγραφικού έργου των γυναικών. Μπροστά στα διάφορα σημεία των καιρών, στις νέες ανάγκες της έκκοσμηκευμένης κοινωνίας μας και της παγκοσμιοποίησης στον αιώνα της σύγκρουσης των πολιτισμών και απέναντι στην είσοδο νέων θρησκείων στην χώρα μας, θά πρέπει να συζητήσουμε ένα κοινό τρόπο όριοθέτησης του ρόλου των γυναικών στην ένορία.

Σημειώνουμε περιληπτικά δέκα βασικά σημεία, τά όποια χρειάζεται, κατά την ταπεινή μας άποψη, να προσέξουμε εάν θέλουμε πραγματικά να απαντήσουμε στο έρώτημα για τό πώς οί ένορίες θά γίνουν και πάλι "έστιές φωτός":

1. Αν θέλουμε ή ένορία να παραμείνει ζωντανό κύτταρο της Έκκλησίας, θά πρέπει, μέσα από την πραγματικότητα, όπως την ζούμε όλοι μας σήμερα, να διακρίνουμε τους σύγχρονους προσανατολισμούς και τις προκλήσεις. Για τον σκοπό αυτό θά πρέπει να στελεχώνουμε τά διάφορα έργα των ένοριών μας (φιλανθρωπικό, κοινωνικό, κατηχητικό, πνευματικό, διοικητικό) μέ γυναίκες, τις όποιες θά έχουμε εκπαιδέψει σε ειδικά σεμινάρια.

2. Ἄν θέλουμε οἱ γυναῖκες νά συνεχίσουν νά δραστηριοποιῶνται στίς ἐνορίες, σκεπτόμενοι καί τά διάφορα χαρίσματα καί τά τάλαντα τῶν σημερινῶν γυναικῶν, θά πρέπει νά δεχθοῦμε καί νέους ρόλους στήν ἐνορία, ἀλλά καί ἄλλα διακονήματα, στά ὁποῖα ἔχει πρόσβαση ὁ λαϊκός ἄνδρας, ὅπως τοῦ ἀναγνώστη, τοῦ ψάλτη κλπ.
3. Νά στηρίζουμε τόν ρόλο τῶν γυναικῶν, οἱ ὁποῖες σπουδάζουν Θεολογία καί μάλιστα μέ μεταπτυχιακό ἢ καί διδακτορικό δίπλωμα. Αὐτές τίς γυναῖκες ἡ Ἐκκλησία καλεῖται νά τίς ἀξιοποιήσει στο ἐνοριακό της ἔργο. Θά μπορούσαν ἀκόμα, πέρα ἀπό τό παραδοσιακό ἔργο τῶν κατηχητικῶν σχολείων, νά στελεχώσουν τό κοινωνικό καί γενικότερα τό ἐκπαιδευτικό ἔργο τῶν ἐκκλησιῶν.
4. Νά στηρίζουμε καί νά προωθήσουμε τόν ρόλο τῶν πρεσβυτερῶν καί νά προετοιμάσουμε πρεσβυτέρες, ἀκριβῶς ὅπως προετοιμάζονται καί οἱ πρεσβύτεροι. Ἴσως θά ἔπρεπε νά ὑπάρχει ἕνα "θεολογικό σεμινάριο", στό ὁποῖο νά φοιτήσουν οἱ ὑποψήφιες ἢ νέες πρεσβυτέρες, οἱ ὁποῖες καλοῦνται νά συμπαρασταθοῦν στό ἔργο τῶν συζύγων τους στά πλαίσια τῶν ἐνοριῶν.
5. Ὁ ρόλος τῶν μοναζουσῶν εἶναι σημαντικός καί θά πρέπει νά ἐνταχθεῖ στό γενικότερο ἔργο τῶν Μητροπόλεων καί τῶν ἐνοριῶν. Μόνο ἔτσι θά μπορέσει νά διασφαλιστεῖ ἡ συνέχεια τῶν κλίσεων στίς νέες κοπέλες, ἀλλά καί νά δοθεῖ ἡ εὐκαιρία στούς ἀνθρώπους τῶν πόλεων νά γνωρίσουν ἀπό κοντά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο μπορεῖ νά λειτουργήσει ὁ κόσμος ὡς κοινωνία προσώπων ἐνωτικά.
6. Ἀπέναντι στήν πρόκληση τῆς οἰκουμενικῆς κίνησης (καί ὄχι βέβαια μόνο γι' αὐτό!) θά πρέπει νά ἀναβιώσουμε καί πάλι τόν θεσμό τῶν διακονισῶν. Ἴσως αὐτό θά μᾶς ἐπιτρέψει νά καλύψουμε πολλά ἀπό τά κενά τά ὁποῖα ἔχουν δημιουργηθεῖ τά τελευταῖα χρόνια στίς ἐνορίες μας.
7. Ἡ ἐνορία ὀφείλει νά δώσει μεγαλύτερη σημασία στήν οἰκογένεια. Πιστεύουμε ὅτι ὅσο οἱ γυναῖκες ἀνάβουν ἀκόμα τά καντήλια μπροστά στίς εἰκόνες, θά ὑπάρχουν ὑγιεῖς οἰκογένειες καί κατ' ἐπέκταση καί κοινωνίες. Τό πρῶτο σχολεῖο εἶναι ἡ οἰκογένεια, ὅπου ἡ γυναίκα παίζει τόν σημαντικότερο ρόλο.
8. Στά λειτουργικά θέματα, ὀρισμένες εὐχές, ὅπως αὐτῆς "εἰς γυναῖκα λεχώ" καί "εἰς γυναῖκα ὅταν ἀποβάληται", νά ἐπανεξεταστοῦν μέ βάση τά σημερινά δεδομένα. Ἡ Ἐκκλησία ποτέ δέν θέλησε νά ὑποβαθμίσει τήν γυναίκα, ἀλλά νά τήν προφυλάξει. Ἐτσι, οἱ εὐχές αὐτές σήμερα κατανοοῦνται ἐν μέρει. Πρέπει νά δώσουμε ἀπαντήσεις στίς σημερινές κοπέλες στά λειτουργικά θέματα σέ σχέση μέ τόν βιολογικό τους κύκλο. Ὑπάρχουν ἀκόμα ἀντιλήψεις οἱ ὁποῖες θεωροῦν τήν γυναίκα "ἀκάθαρτη", γι' αὐτό καί ἀνίκανη νά συμμετέχει οὐσιαστικά στά λειτουργικά δρώμενα, ἀκόμα καί νά ἀσπασθεῖ τίς εἰκόνες σέ συγκεκριμένες ἡμέρες.
9. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει καί ἔχει χρέος νά στηρίξει ἠθικά καί πνευματικά τίς γυναῖκες καί κοπέλες οἱ ὁποῖες ἔχουν πέσει θύματα κακοποίησης, βιασμοῦ καί ἐκμετάλλευσης, κι αὐτό τό κάνει ἤδη πολύ ὑπεύθυνα. Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι τό ἐμπόριο τῆς λευκῆς σαρκός ὑπάρχει ἐντονα στίς ἡμέρες μας, ἰδιαίτερα στίς γυναῖκες. Στήν ἐποχή τῆς παγκοσμιοποίησης, τά θύματα τῶν ὑποανάπτυκτων χωρῶν εἶναι γυναῖκες. Ἡ μέριμνα καί φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νά εἶναι πάντοτε οὐσιαστική καί ὑπεύθυνη.
10. Τέλος, αἰσθανόμαστε τήν ἄμεση ἀνάγκη ἵδρυσης μιᾶς "Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς Ὁρθοδόξων Γυναικῶν", ἡ ὁποία, σέ συνεργασία μέ τίς ἄλλες ὁμόδοξες Ἐκκλησίες τῆς Εὐρώπης, θά συντονίσει τήν παρουσία καί μαρτυρία τῶν Ὁρθοδόξων γυναικῶν στόν εὐρωπαϊκό χῶρο. Ἦδη ὑπάρχουν διάφοροι Σύλλογοι ὅπου οἱ γυναῖκες δραστηριοποιῶνται, ὅπως ὁ Σύλλογος Ὁρθοδόξων Γυναικῶν τῆς Εὐρώπης, τό Οἰκουμενικό Φόρουμ Χριστιανῶν Γυναικῶν τῆς Εὐρώπης, ἡ Ἐταιρεία Γυναικῶν στή Θεολογική Ἐρευνα κ.ἄ., ἀλλά τό ἔργο αὐτό χρειάζεται νά συντονισθεῖ ἀπό τήν ἴδια τήν Ἐκκλησία "ἵνα ἀσφαλές καί βέβαιον πᾶν ὄν πράττεται".

Ἀκολουθώντας τήν πλειάδα τῶν Ἁγίων γυναικῶν, μητέρων, μαρτύρων καί ὁσίων, μέ πρώτη τήν Παναγία, οἱ γυναῖκες μέσα στήν Ἐκκλησία ἔχουν τήν δυνατότητα νά ἀναπτύξουν τά χαρίσματά τους καί τό ἰδιαίτερο κάλεσμά τους στήν διακονία τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπέναντι στά σύγχρονα φεμιστικά κινήματα, τά ὁποῖα ὑπηρετοῦν διάφορα ξένα συμφέροντα, ἄς δοῦμε τήν ἀληθινή ισότητα τήν ὁποία θέλησε νά φέρει ὁ Χριστός στήν νέα τάξη πραγμάτων, ὅπου "οὐκ ἔνι ἄρσεν καί θῆλυ• πάντες γάρ ὑμεῖς εἶς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ" (Γαλ. 3,28).

*Το κείμενο έχει δημοσιευθεί στο περιοδικό
Τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν «Τόλμη»
Τεύχος 16ο Φεβρ. 2002